

Mit Amerika ophold

(Fra Vejrup til Amerika 1916 Red)

Af Cenus Sommerlund (1990)

Cenus Sommerlund (1895-1979) der i en menneskealder deltog aktivt i Vejrup Sogns udvikling, opholdt sig i sin ungdom nogle år i USA og Canada.

I begyndelsen af 1970'erne nedskrev han de efterfølgende erindringer, som sønnen, Hans Sommerlund Rebelsigvej 9 nu har renskrevet.

Anden del af beretningen bringes i den kommende årbog. (Men er sammensat her) Red.

Det hørte til god udvandrerskik, at man fik taget et pænt billede der kunne overbevise familie og venner om at det gik godt og så måske også gøre dem lidt misundelige.

Det vides ikke hvor og hvornår Cenus Sommerlund fik taget dette billede.

(foto i Privateje)

Rejseforberedelser

I året 1916 tjente jeg på en gård midt i Gørding stationsby. En søndag aften i marts måned var vi nogle unge mennesker, der tog med toget til Bramming for at gå i Biografen, som så ofte før. I toget hjemad kom jeg til at sidde ved siden af Laurids Larsen og da vi havde drøftet dagens begivenheder, udbød han pludselig, Cenus, "vil du ikke med til Amerika" jeg så lidt på ham og sagde så, "det kan jeg da godt" Da vi stod af toget i Gørding gik vi ind på mit værelse og talte om det snart hele natten. Laurids var god til at forklare *hvorfor* vi skulle rejse. Vi skulle begge to møde på session i Holsted i april måned og da krigen 1914-18 stadig tog til i styrke, kunne vi regne med at skulle være soldater i 2-3 år og som han sagde "Hvis vi bliver kede af Amerika, kan vi jo bare rejse hjem igen når krigen er slut" Enden på nattens drøftelser endte med at vi gav hinanden håndslag på, at vi skulle rejse snarest muligt.

Dagen efter den 13 marts, fortalte jeg min husbond, at jeg rejste til Amerika, men han lo og sagde, du gør en gammel hat. Men samme aften tog vi til Esbjerg og talte med en agent om billetter, som vi kunne få hen i April måned.

Tirsdag tog jeg så hjem til min mor og far i Holsted og talte med dem om at jeg rejste til Amerika. Til min overraskelse samtykkede min far, han syntes jeg havde godt af komme ud i verden og samtidigt rejse over til min bror Hans, der var taget til Amerika lige før krigen, på fars opfordring.

Jeg var så på dommerkantoret for at få et pas, som man nu skulle have for at forlade landet efter 1 april 1916. Men, da vi som før omtalt skulle på session, måtte vi regne med at skulle være soldat, før vi kunne få pas udleveret. Dagen efter var vi igen i Esbjerg for at tale med agenten om billetterne og de nye pasbestemmelser. Han var ikke manden der gav op, han ringede straks til kontoret i København "Skandinavia-Amerika Linjen" og efter en længere samtale fortalte han os, at skibet "Frederik d. Ottende" afsejlede d. 29 marts, som det sidste skib uden pas.

Hvis vi kunne nå det, var der nogle enkelte billetter tilbage, så vi bestilte omgående billetter. Nu fik vi travlt med at få alt klar til rejsen. Først tog jeg til Holsted for at fortælle

vi havde købt billetter. Min mor blev meget ked af det, hun havde ikke troet det var alvor, men min far tog den med ro. Han forærede mig en tegnebog, som ikke var helt tom, med en bemærkning om, at han håbede den aldrig blev tom. (Jeg har den endnu)

20 marts: fik en karl lejet til at overtage min plads i Gørding

21 marts: havde så udtjent og fik min løn, 150,- kr.

22 marts: solgte min cykel for 35 kr. og noget tøj til min bror Marius for 25 kr.

24 marts: fik skab sendt til min bror, Asmus i Vejen, som han gav 13 kr. for.

25-26 marts: Var i Vejen og Gjesing for at sige farvel.

27 marts: fik pakket min rejsekuffert

28 marts: var hjemme i Holsted den sidste dag

29 marts: Laurids og jeg rejste til København, hvor vi fandt et hotelværelse og næste morgen gik vi ombord. Ved middagstid sejlede vi, vor rejse var begyndt.

Over Atlanten

Det var blæsevej og jeg blev søsyg op gennem Kattegat. Næste morgen var vi Oslo, der lå vi et par dage for at få gods og passagerer ombord. I ventetiden var vi ude at på byen og Holmekollen. Jeg havde allerede fortrudt jeg var rejst hjemmefra og længtes efter Gørding. Jeg spekulerede på at vende om, men Laurids lo af mig. Så sejlede skibet igen. Der var malet to store dannebrogssflag på begge sider, som skulle fortælle at vi var et dansk skib, som var neutralt. Efter at have været i Kristianssand i 3 timer, gik turen videre ud på Nordsøen. Da vi havde sejlet en dags tid, mødte vi en engelsk flådeafdeling på 12 krigsskibe. De stoppede os og tog os med til en engelsk krigshavn på Orkneyøerne ved navn Kirkwall. Der var noget der hed kontrabande der bestod af forskellige ting som kunne bruges i krigsøjemed.

Vi fik fat i et dagblad, hvor de sidste nyheder fra krigen var med og der stod, at tyskerne var begyndt en skærpet undervandskrig og nu sænkede alt, hvor der var mistanke om en kontrabande. jeg blev meget nervøs og forstod først nu hvad det var jeg var gået med på, men det var for sent at vende om. Da vi sejlede ind til Kirkwall, var det ad en fjord der var spækket med miner. Vi var der et par døgn, hvor skibet blev undersøgt og samtidigt også passagererne. Da vi ingen pas havde, måtte vi vise anden legitimation. Jeg havde kun min dåbsatest og da jeg er født i Sønderjylland, var den skrevet på tysk, men jeg slap med skrækken. Det blev ellers fortalt, at de der ikke havde rene papirer blev tilbageholdt. Endelig blev vi losset ud på åbent vand, så rejsen kunne fortsætte vestpå. Besætningen morede sig med at kyse os ved at fortælle historier om skibe, som tyskerne allerede havde sænket.

Efter et par døgn sejlads fik vi en ny forskrækkelse som satte nerverne på højkant. En tidlig morgen lød skud så skibet rystede og aldrig er jeg kommet så hurtigt ud af køjen, fik lidt tøj på og kom op på dækket, hvor der var trængsel og panik af passagerer i nat-tøj. Heldigvis var det ikke så slemt som vi troede. Det var et par franske skibe der havde skudt varselsskud for at stoppe os. Der kom to officerer om bord, men da de fik at vide vi havde været til undersøgelse i en engelsk havn, fik vi lov at sejle videre. Derefter mærkede vi ikke mere til krigen.

Men så begyndte naturen at drille os, vi kom ind i en forårsstorm og havde jeg ikke været søsyg før, så blev jeg det nu. Jeg var så syg at jeg lå og ønskede at tyskerne kunne komme og skyde et hul i bunden af skibet, så jeg kunne få en ende på det hele.

Det første møde med Amerika

Endelig den 13 april kom vi til New York og kunne gå fra borde, men jeg var så udmattet at Laurids måtte hjælpe mig. Vi blev stuvet på en færge der sejlede os ud til en ø, som hedder Ellis Island. Emigranterne kaldte den for djævløen. Der blev vi helbredsundersøgt på alle måder og de der ikke bestod prøven blev tilbageholdt og returneret til

deres hjemland. Vi fik et skilt hæftet på frakken med bogstaverne NYC som betød New York Central. Toget vi skulle med, hed sådan. Det var et emigranttog, som kørte uden nogen bestemt fartplan. Det kørte når der var plads på banelinjen. Vi holdt i hvert fald længe og mange gange før vi kom til Chicago. I toget kunne vi købe en madpakke til 1 dollar og det var en god pakke som vi kunne klare os med. Da vi kom til Chicago måtte jeg tage afsked med Laurids, han skulle med et tog til Californien. Jeg sagde farvel og tak for godt selskab og med håbet et gensyn senere, men det er aldrig gået i opfyldelse. Jeg kom med et tog der hed Chicago Greatwestern og der traf jeg en bekendt fra Frederik den Ottende. Han skulle til samme by som jeg, nemlig Waterloo i staten Iowa. Da vi kom dertil blev jeg forbavset over at se min bror Hans stå på perronen og tage imod mig. det første jeg sagde var: Hvordan i alverden vidste du at jeg kom nu, jo, sagde han, jeg fik telegram fra dig, hvad tid du rejste fra New York, så kunne jeg regne ud hvornår du kunne være her. (Jeg har telegrammet endnu.) Det må have været emigrantkontoret i New Yoork der har sendt det. Vi tog med Hans hjem på hans værelse og han ringede til min ledsagers familie, for at sige vi var ankommet.

Maler og karl i danskerbyen Cedar Falls

Jeg blev hos Hans et par dage og han prøvede om han kunne finde noget arbejde til mig i Waterloo (ca. 30.000 indb.) men der var ikke noget, da jeg jo ikke kunne et eneste engelsk ord. Han tog mig så med til nabobyen Cedar Falls, hvor han kendte en dansk maler fra Holsted, som var malermester. Der kom jeg så foreløbig i malerlære. Cedar Falls (ca. 7000 indb.) var i modsætning til Waterloo, en helt igennem dansk by, man kunne gå ind i næsten enhver forretning og tale dansk.

Jeg var så maler et par måneder, mit arbejde bestod i at skrabe den gamle maling af husene udvendig, inden de skulle males, de var jo alle af træ. Jeg talte med mester, om han ikke kunne finde en plads ude på landet, for det maleri var jeg ked af og det gjorde han så. Jeg fik en plads på en farm ca. 6 miles fra byen, hos en farmer der hed Hans Olsen. Han var født i USA af danske forældre og hans kone var også dansk. Der befandt jeg mig godt og havde det storartet. Der var en karl mere, han hed John og var fra Irland, han kunne tale dansk, det havde han lært af børnene. Det var et almindeligt landbrug med en snes køer, der var malkemaskine og meget andet maskineri, bl.a. en staldgødningsspreader, sådan én havde jeg aldrig set før. Den blev trukket af heste, som der var mange af på farmen, men ingen traktor.

På søndage kørte vi til kirke i Fredsville, jeg blev anset som en af familien og var med overalt på besøg. Den anden karl havde selv en hest og en lille ponyvogn.

Så kom USA med i krigen. Tjenestekarlene blev indkaldt til militæret og så måtte farmerne have traktor for at klare arbejdet og der samtidigt flere der fik bil.

Jeg blev ved Niels Olsens til marts 1917 og rejste så ud til en by som hed Reinbeck og var Cedar Falls dansk, så var dette lige så tysk. Der fik jeg plads hos Ruben Schildtbroth på en farm uden for byen. De var tyske af afstamning, men talte engelsk og det var deres børn der lærte mig at tale engelsk. Jeg var også klar over at skulle jeg blive i landet skulle jeg også tale sproget. Jeg må have lært lidt af sproget, for pludselig begyndte det at gå meget nemmere, nu kom det hurtigt og det var dejligt at kunne tale med folk.

Nogle måneder efter rejste jeg til nabostaten Nord Dakota, hvor jeg fik arbejde med at tærsk korn.

Tærskekarl på prærien

Jeg rejste via Minneapolis sammen med nogle andre og derfra fik vi gratis billet til Nord Dakota. Grunden hertil var at der langt tilbage i tiden, da landet nord og vest for, lå i en naturtilstand som det vilde vesten, hvor der kun boede indianere. Der var kommet bud

fra regeringen om, at hvis nogle ville påtage sig at bygge en jernbane gennem vildnisset, så var jorden deres, så og så mange miles, på hver side af banen. Baneselskabet var derfor interesseret i at få egnen befolket og jorden opdyrket, så der kunne blive noget at køre med. Det lykkedes, for i dag er Dakotastaterne et meget frugtbart område. Meningen var jo, at få de der fik gratis rejse derud, skulle blive og bosætte sig der. Man skulle nemlig selv betale rejsen tilbage.

Vi stod af toget i Valley City og der var en farmer der lige kunne bruge et par mand. Han tog os med og man var i fuld gang med at tærskede. Der var 10 spand heste med hver en stor vogn med rækværk. Vi kørte ud i marken og læssede selv hver sit læs. Der var 5 vogne på hver side af tærskéværket og sådan holdt vi vores plads dagen igennem. Halmen blev læsset op på en stor vogn og kørt hen til dampmaskinen der trak tærskéværket og der blev kun fyret med halm. Sæden vi tærskede var næsten udelukkende forårshvede og lidt hør.

Maskineriet blev flyttet hver aften og kørt ind mellem hobene, så det var klar til næste morgen. På den måde var der ikke så langt at køre negene. Hestene stod om natten bag vognen, bundet til den og ved foderkassen. Der var også en køkkenvogn med der sørgede for madlavningen. Vi fik udleveret et hestedækket og så krøb vi i halmen og sov om natten. Vi fik timeløn og var derfor interesseret i at arbejde længe hver dag. Det var et blandet selskab, mange var der kun et par dage, så rejste de igen og husbond måtte hele tiden til stationen for at finde nye folk. En morgen strejkede vi for at få mere i løn og bedre mad og det fik vi.

Efter 6 uger var vi færdige med høsten og jeg tog videre ind til byen, hvor jeg købte nyt arbejdstøj. Så hen til barberen, han havde et baderum til udleje. Det var dejligt at blive rigtig vasket og få rent tøj på efter at have sovet i halmen så længe. Alt det gamle tøj blev brændt sammen med div. utøj. Mens jeg var der fik jeg besked om at skulle til session og jeg blev udtaget til soldat, men for at blive det skulle jeg have borgerpapirer – man skulle ellers have været i USA i fem år for at blive amerikansk statsborger, men var man soldat i krigen, fik man papirerne straks. Jeg fik mine på rådhuset i Valley City og dagen efter blev jeg sendt til en militærlejer ved byen Fargo, men da de så i mine papirer at jeg var født i Sønderjylland, der jo den gang var tysk, så ville de ikke have mig som soldat. Det tog en uges tid inden de var færdige med mig.

Så rejste jeg til Morehead, som var kendt som en god kartoffelegn. Der fik jeg arbejde med at samle kartofler op i 3 uger. Nu skulle jeg selv betale billetten for at komme tilbage igen. Vi var nogle stykker der sprang op i en godsvogn og når vi ellers passede os selv, var der ingen der sagde noget til det. Dengang var det meget almindeligt at rejse lystne kom omkring på den måde. Jeg hoppede af i Sankt Paul i Minnesota og lejede mig ind på et pensionat. Jeg fik arbejde med nedbrydningen af den gamle banegård i nogle dage. Formanden spurgte om jeg kunne køre et spand heste og jeg kom til at køre brokker væk. Jeg sad på sædet mens brokkerne blev læsset, kørte ud på lossepladsen, trådte på en pedal og så var der læsset af. Så fik jeg arbejde hos en tømrer og vi byggede huse. Der blev jeg til det blev for koldt til at slå papsøm i.

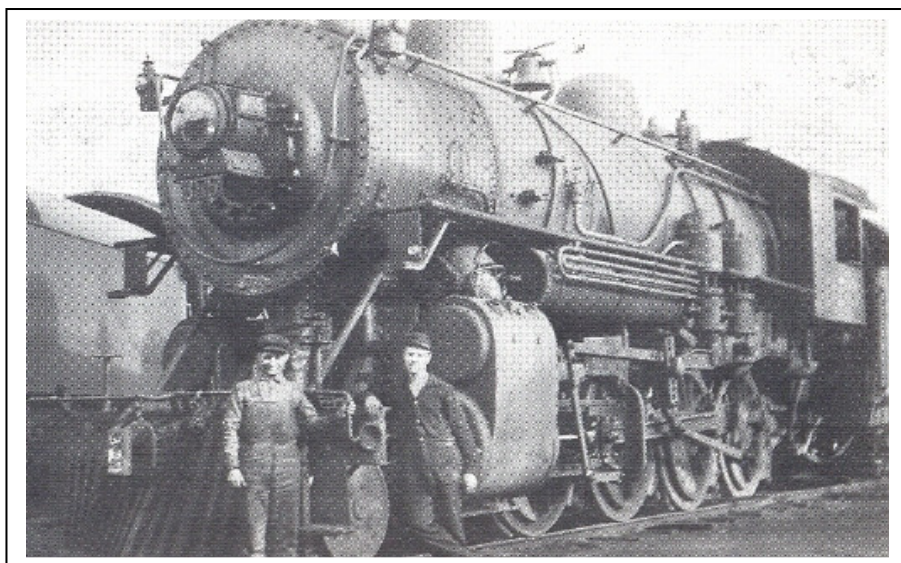
Jeg havde lovet at komme tilbage til Iowa for hjælpe med majsplukningen, så jeg rejste og jeg fik 4 cents pr. bushel, ca. 36 liter. Så blev det jul og jeg besøgte min bror Hans i Waterloo. Han var nu blevet gift og arbejdede på en stor malkefarm i nærheden af byen, jeg blev der julen over og hjalp til i stalden.

Slakteriarbejder i Iowa

Jeg tog til Cedar Rapids og fik arbejde på et svineslagteri. Jeg begyndte hvor man stak svinene og hjalp også med at holde svinekroppene mens man flækkede dem. Jeg brød mig ikke om jobbet, men der var mange der var indkaldt til militæret, så der manglede arbejdskraft. Jeg kom i opskæringen og det gik bedre. Jeg skulle fylde en kødvogn og skubbe den hen til en elevator der gik ned i kælderen. Jeg kørte hen af en lang gang, trykkede på en knap og kom ind i et kølerum. Det samme kølerum blev årsag til at jeg rejste fra slagteriet. Der var mange arbejdere af mange nationaliteter. Ved slagteriet lå en kantine og der var maden billig. Jeg arbejdede stadig i kælderen og en dag jeg lige var kommet ud af døren og den lukkede sig, lød der et mægtigt brag. Døren havde sat sig fast og måtte sprænges for at vi kunne komme ind. Der var fuld af ammoniakdampe og desværre fandt vi to grækere der var omkommet. En undersøgelse viste, at det var noget gammelt bras og jeg forlod slagteriet dagen efter.

Møllersvend og jernbanearbejder

Jeg fandt arbejde på en havremølle, der blev lavet cornflakes og meget andet. På et billede stod det var verdens største havremølle. Vi arbejdede i hold på 10-12 mand. Mit hold læssede godsvogne, også efter fyraften. Det gik rigtig godt indtil vi kom i tanke om at vi ville have en spisepause på en halv time, men det ville ledelsen ikke gå med til, så vi blev fyret. Uden arbejde, videre til byen Des Moines, hvor jeg kom ind på remisen ved Great Western jernbanen.

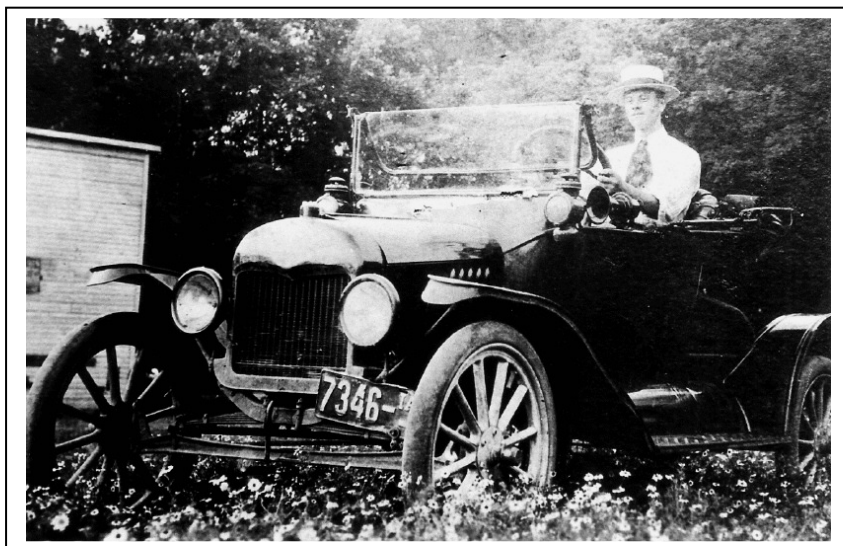
Cenus Sommerlund ses til højre, jan. 1918

Des Moines er hovedstaden i staten Iowa, en dejlig by med en flod midt igennem. Jeg blev sat til at rage ilden ud af fyrene på lokomotiverne når de kom ind fra linjen. Det gik hurtigt, for lokomotivet skulle selv køre i remisen, ved egen damp. Så kom jeg til at smøre lokomotiverne, det var et dejligt job og jeg havde tid til at tale med de andre. En dag blev jeg spurgt om jeg kunne tænke mig at fyre op under lokomotiverne, det gjorde jeg så. På værkstedet var der en tavle der angav hvornår toget skulle køre og så var det ud at fyre op. Der skulle være fuld damp på maskinerne til tiden, det skulle afgå. Jeg fyldte kul på og havde en lille vogn med petroleum, der var en slange med en brænder på, med den tændte jeg op og ventede på at damptrykket skulle stige. Jeg prøvede også at være fyrbøder på lokomotiverne, men det var ikke mig, det var lige-

meget hvor meget kul jeg skovlede på, så kunne jeg ikke holde trykket. Så kom jeg til at arbejde sammen med Jock. Han var den der skulle ud på linjen hvis der var noget galt med et lokomotiv, vi fik dem lappet sammen så de selv kunne køre hjem. Vi brugte set hjælpelokomotiv for at komme ud til det der var gået i stå. Flere og flere blev indkaldt til militæret, så der var efterhånden mangel på arbejdskraft. Det gav mange overtimer og det gav godt med penge. Det blev sommer og meget varmt, det var ikke mere spændende at arbejde med damp. Jeg klagede min nød til formanden, han skrev en seddel til mig som skulle afleveres på kontoret og jeg fik 3 måneders ferie.

En Ford T

I nærheden af remisen var et autoværksted, jeg kendte manden og gik hen og købte en brugt Ford, jeg var blevet bilgal som så mange andre. Jeg betingede mig han skulle køre mig gennem byen som jeg ikke kendte og havde heller ingen kørekort. Alt imens forklarede han hvordan jeg skulle stoppe og starte og da vi kom til bygrænsen stod han af og tog sporvognen tilbage. Det gik over al forventning med at køre og middagstid kom jeg til en by, Marshalstown, der spiste jeg til middag og videre mod Reinbeck. Nu må man huske, det var i 1917 og der var ikke mange biler på vejene dengang. det hele gik godt, det eneste jeg kørte ind i var en flok høns.

En stolt Ford T bilejer i 1917- på billedet står, "Sådan er det i Amerika, hvordan kan man så længes efter Danmark

Hen mod aften kom jeg til Sophus Hermansens farm og han stod og grinede da han så det var mig, "det var da et rædsomt spektakel den bil laver, jeg kunne høre den længe inden du kom" Det var noget af et bilvrag jeg der havde købt, men Sophus hjalp med at gøre den i stand, han var svoger til min bror Hans og derefter havde jeg megen fornøjelse af den gamle bil.

Jeg blev og hjalp til høstarbejdet, tærskning, pløjning og majsplukning. I sommeren 1914 havde han været i Danmark og var blevet gift med Marie, men hun kom først til USA et par år senere fordi krigen var brudt og han havde meget han skulle hjem og se til. Det var gode mennesker, jeg havde mit andet hjem der og var altid velkommen.

Jernbanearbejder igen

Ca 1 dec. vendte jeg tilbage til min gamle plads i Des Moines og jeg kan takke formanden for at jeg kom i arbejde igen, jeg fik 3 måneders ferie, men der var gået 5 måneder. Formanden tilbød at jeg kunne komme med hjem og se hvordan de boede, kone og 2 børn. Han havde et hus i udkanten af byen og han tilbød mig at jeg kunne bo hos dem og spise der også, det gjorde jeg straks.

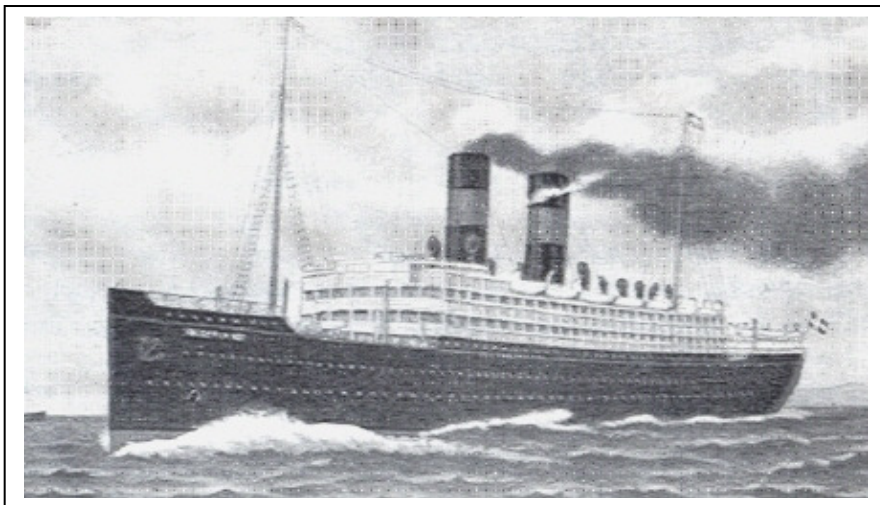
Jeg var på remisen vinteren over og havde mange interessante oplevelser. Jock var rejst, så jeg fik en ny makker der hed Wagner. Jeg fik en god ven der hed Percy og han ville gerne ud at more sig. Vi rejste gratis med banen og tog tit til Chicago, vi rejste lørdag eftermiddag og kom hjem søndag aften. Ellers gik livet sin vante gang, en enkelt strejke en eftermiddag og vi blev lovet lønforhøjelse med tilbagevirkende kraft.

Det fik vi også, men det var kun dem der havde været der én bestemt dag og det var uheldigt for mig, for da var jeg hos Sophus. Jeg havde fortabt min ret til bonus fordi jeg var blevet væk 2 måneder for længe. Det var ellers 300 dollar for mit vedkommende. Hen på foråret rejste jeg tilbage til Sophus, for han havde købt en farm mere i Hudson. Jeg hjalp til på begge farme. farmen i Hudson var på 400 tdr. land. Den gamle ejer måtte blive boende i stuehuset, så vi byggede et træskur vi kunne bo i. Samtidig var der 10 mand der drænede marken, de sov i et telt, men spiste i skuret, hvor Marie lavede mad til dem. Det var drøjt for hende, hun havde aldrig været på landet, men kom fra en forretning i København. 1 nov. tog jeg igen til Des Moines til min gamle plads ved jernbanen. Så kom den 11 nov. da sluttede verdenskrigen og jeg glemmer det aldrig. Folk var vilde af begejstring, de der kunne tog fri og byen var helt på den anden ende. På en butiksrude stod der "Lukket, er gået til tyskernes begravelse" det var tider.

Jeg tog igen ud til Sophus, nu 1919 for at være landmand igen. Jeg fik mange gode kammerater på remisen, jeg lovede at komme igen til vinter, men det blev nu ikke før sommeren 1922. Sophus havde 105 store stude på græs, som også blev fedet med majs. Sammen med dem gik der 200 svin som åd alt det studene lod ligge. Desværre kom der kolera i svinebesætningen, men en del blev reddet og sendt til slagteriet.

Hjem til Danmark 1919

Jeg ville tilbage til remisen igen, men kom så i tanke om at jeg kunne tage en tur til Danmark.

Skibet som bragte Cenus frem og til bage over Atlanterhavet.

C. A. Sommerlund
Pashaverens Underskrift.

Det danske Konsulat

i C H I C A G O.

Signalement:

Fødselsdato og Aar 18. Sept. 1895.	anmoder alle og enhver om uhindret at lade pas- sere med sin Bagage dansk Undersaat Hr.
Fødested Hurup, Bevtøft Sogn, Nord Slesvig.	CENUS ANTONI SOMMERLUND,
Sprog Dansk og Engelsk.	-----
Vækst middel.	som agter at rejse herfra til D a n m a r k
Bygning middel.	via E n g l a n d,
Haar blond.	og om fornødent yde den paagældende Hjælp og
Øjne blå.	Beskyttelse.
Særkende intet.	

Det bevidnes, at Indehaveren af Passet er identisk med den Person, som Fotografiet forestiller og egenhændig har underskrevet Passet under Fotografiet.

Den 11 December 1919.
Pent. Stenungem
Konsul.

Cenus Antoni Sommerlund's hjemrejsepapir udfærdiget på Det danske Konsulat i Chicago. Stemplet i Esbjerg juleaften 1919

Jeg tog afsked med Marie og Sophus og tog til Waterloo for at tage afsked med Hans og hans kone Minna. Så anskaffede jeg et pas fra det danske konsulat i Chicago og måtte erklære mig skattefri ved en kvittering. Det var en bestemmelse der kom under krigen,

der var for mange emigranter der bare tog hjem efter at have tjent formuer, uden at betale skat. Jeg fortrød hjemrejsen og forsøgte at få arbejde i Chicago, men det var umuligt. der var masser af soldater der var vendt hjem og nu skulle i arbejde.

Så tog jeg videre mod New York, men stoppede flere gange for at se mig om, jeg tog til Detroit og Buffalo og tog en tur ud til det fantastiske Niagara Falls. Tiden gik, der var ingen arbejde og jeg ville nu hjem til Danmark. Jeg troede bare det var at købe en billet, men jeg fik det svar, at ville man hjem til jul, så var alt optaget langt frem i tiden.

Jeg lejede et værelse på et billigt hotel i havnekvarteret og de 14 dage jeg var der, var ikke spildt. Jeg kom til at kende en svensker som var i samme situation som mig. Vi fik ventetiden til at gå med at se forskellige seværdigheder. Den 10 dec. kom han med et skib til Sverige og dagen efter lykkedes det mig at komme med en damper der hed Lapland. Det var et stort gammelt skib som havde sejlet med tropper under krigen. den 20 dec. nåede jeg Liverpool, så med tog til London og købte der billet til Esbjerg. Efter et par dage kom jeg med "A.P.Bernstorp" og vi ankom juleaften ved 18 tiden til Esbjerg. Så med toget til Holsted, hvor jeg overraskede mine forældre og 2 af mine brødre som sad midt i julespisningen. De anede intet om hjemrejsen, så jeg var meget velkommen.

Afsted til Canada maj 1921

Jeg var hjemme godt et års tid, deraf 6 måneder som soldat, hvor jeg blev hjemsendt i april måned 1921. Jeg var en halvgammel soldat, 25 år, så det var nok derfor jeg havde det så godt som soldat. Jeg kom i køkkenet og jeg hjalp officerer med oversættelse af breve til lektier i engelsk.

I Gørding var der to unge karle, Peder Madsen og Reimer Poulsen, der gerne ville til Amerika, de tog kontakt til mig og vi startede i maj måned fra Esbjerg til England.

Efter et par dage tog vi videre med skibet "Germania" og efter en god tur gik vi i land i Halifax på østkysten til Canada. Videre til Quebec, som er en havneby ved floden Hudson River. Jeg blev meget skuffet da vi kom dertil, jeg forstod ikke et ord af hvad de sagde, da de jo snakkede fransk. Hurtigt videre til Montreal hvor man både talte engelsk og fransk. Så tog vi til Toronto, der er store industriområder og hvor vi nok skulle være blevet, men vi tog videre vestpå til byen Winnipeg i staten Manitoba. Vi hvilede ud i

en uge og nu var vore kontanter ved at slippe op, så vi måtte have et arbejde, men det var uden for sæsonen, forårssåningen var overstået. Vi kikkede i avisen og det lykkedes at få arbejde til de to rejsekammerater på et par farme, lønnen var ikke så stor, men de var godt tilfredse.

Jeg tog tilbage til Winnipeg og traf et par danskere vi havde mødt om bord på dampen. Den ene var billedhugger og det endte med at vi lejede et baghus hos en manufakturhandler. Så blev der købt gips og der skulle støbes figurer, det var han god til, men jeg duede ikke til at sælge dem, så vi måtte indstille produktionen. Min partner ville nu over grænsen til USA. Han lovede at skrive, men der kom ikke noget brev.

Fra dec. 1919 var Cenus hjemme, han fik der afviklet sin værnepligt.

Nu ville jeg også til USA, men jeg skulle have indrejsepapirer og det havde jeg ikke. Gik jeg over uden og blev taget, ville jeg blive sendt til Danmark på konsulatets regning og det ville jeg ikke risikere. Jeg gik til konsulatet, men fik her at vide det ville tage et par måneder at få papirerne.

Langt ude på prærien i Canada

Jeg gik ind på et arbejdskontor og der fik jeg tilbudt en plads langt ude vestpå. Jeg fik som sædvanligt en gratis billet derud, til en by der hed Oak Lake. Farmeren stod og ventede på stationen, han havde fået besked om min ankomst. By var der ikke meget af, kun et par huse og en butik. Jeg blev hentet i en rigtig præriegig, den havde to store hjul og der var meget lidt plads til to mand og min bagage. Vejen var et hjulspor.

Farmeren hed Max Wajring og han boede et meget ensomt sted. Farmen var 2 sektioner land, det er 480 tdr. land. De kunne ikke nå at få pløjet marken efter høst fordi frosten kom inden man var færdige med at høste og tærskke. Derfor pløjede man og såede den ene halvdel om foråret og den anden i løbet af sommeren. Mit arbejde blev pløjning og det var hver dag, næsten, i al den tid jeg var der. Farmeren han sprøjtede selv det meste af tiden mod græshopper i hvedemarken.

Lidt hø blev det også til af præriegræsset og det var lige meget om det var på hans mark eller ej, for der var ingen naboer og jorden rundt omkring var statens. Beboelseshuset var en toetagers træbygning, det var såmænd godt nok, avlsbygninger var der faktisk ingen af. Stalden bestod af nedgravede træstammer med nogle lægter henover og så blæste man halm henover for at dyrene kunne få lidt læ. De åd af halmen, så måtte nyt på hvert år. Vandet i brønden kunne kun bruges til dyrene, for der var faktisk ingen vand der duede til en husholdning. Vand fik vi fra en jordhule der var isoleret og hver vinter blev fyldt med isblokke fra en nærliggende sø.

Farmeren var en ældre irlænder og ungarl og han lavede maden til os. Han havde haft en indianerkvinde hos sig, men hun var rejst lige før jeg kom, vi var helt alene.

Jeg skulle som sagt pløje stubmarken fra sidste år og heste var der nok af, jeg fangede 5 af dem, fik seletøjet på og pløjede så med en 2 furet plov (to heste foran og 3 bagved) Jeg pløjede rundt om hele stykket og græshopperne som var der, flyttede sig indad for hver omgang. Til sidst kom farmeren og sprøjtede for dem og jeg pløjede så et tykt lag græshopper ned. Han havde sagt til mig, at hvis det trak sammen til uvejr, skulle jeg komme med det samme, det gjorde en dag og jeg gik hjem til middagstid, han stod og ventede på mig og vi skyndte os af få spændt fra i en fart. Det forstod jeg senere, for det var et frygteligt uvejr der kom, med hagl så store som hønseæg og alt var slået i stykker, kornmarken var ødelagt, så nu blev der ingen høst det år. Dagen efter, da han var faldet lidt til ro, sagde han nu havde han ingen penge til løn, så han bad mig rejse videre og han kørte mig til stationen. Jeg stod af i Stanbeck, det var der Peder Madsen boede, han kørte mig over til Reimer Poulsen og efter en overnatning tog jeg videre til Winnipeg, for hos Reimer lå et brev om at min indrejsetilladelse til USA var i orden.

Jeg købte en billet til Grand Forks i Nord Dakota og forlod Canada uden vemod, men en oplevelse rigere. Canada er et meget frugtbart land, men langt tilbage i udvikling i forhold til USA. Canada er rigtig et land for emigranter, meget frugtbart og lige til at gå løs på. Der er millioner af tdr. land der venter på en plov og som kan dyrkes uden gødning i mange år.

Det er nu halvtreds år siden jeg forlod Canada, så der er nok sket store forandringer siden. Canada går fra Halifax i øst til Vancouver i vest, der er godt 6500 km. I 1920 boede der kun 2-3 personer pr. kvadratmil, så der var langt mellem husene.

Tilbage i USA

Den første by i USA når man kommer fra Winnipeg er Grand Forks. Når jeg stod toget der var det af økonomiske grunde. Det var ved at være sidste frist. Byen ligger i en dalsænkning der kaldes Red River Valley, opkaldt efter floden.

Jeg følte mig helt hjemme i USA, jeg fik en plads i omegnen og høsten skulle lige til at begynde. Efter dette tilbød farmeren mig at låne to heste for at køre over til hans svoger, som havde et tærskværk som han kørte rundt med. Farmen lå meget idyllisk ved en skov og en lille flod løb tæt forbi. Ejerne var to brødre og deres far boede hos dem, han var invalid og sad i kørestol, så den ene af brødrene måtte blive hjemme for at hjælpe ham tilrette. Vi var 10 spand heste med tærskværket og en køkkenvogn. Vi kørte uafbrudt i seks uger og så kunne jeg aflevere mine heste igen. En stor overraskelse fik jeg da jeg modtog afregningen, der var 25 dollars ekstra, fordi jeg som den eneste, havde holdt ud i hele sæsonen. Jeg blev og pløjede stubjord en måneds tid og drog så videre til Minneapolis i staten Minnesota. Her holdt jeg et par dages ferie og drog videre til Marfield og derfra spadserede jeg ud til min bror Hans, som nu boede i en lille landsby der Lindsey. Der var 20 km. derud og der gik kun tog et par gange om ugen, så derfor.

Hans og Minna havde en farm på 180 tdr. land som var mest skov og marken kunne der ikke rigtigt gro noget på. De havde kun nogle få køer, så det gav ikke give til livets ophold, så hver nat drog Hans og nogle naboer ind i skoven hvor de havde en lille fabrik der lavede whisky, som de kaldte for "Måneskin" det var ulovligt, men en god forretning, de solgte varen ind til byerne, selv om der spiritusforbud dengang.

Efter en månedstid rejste jeg videre til Waterloo og tog ud til Marie og Sophus, hvor jeg hjalp med at plukke majs. Så rejste jeg til remisen igen, men selv om jeg kendte formanden var der ikke noget at gøre, alt var besat og en arbejdsløshed lurede. Jeg flyttede atter ind hos formanden og var heldig at få arbejde hos en vognmand for vinteren. Om foråret igen tilbage til Sophus og Marie for sommeren. Så kom der et brev fra min mor, at min far var død i april måned og hun bad mig komme hjem og hjælpe hende. Jeg rejste hjem ved juletid 1922 til Holsted og hun hjalp mig med at købe en ejendom i Vejrup i foråret 1923 det har jeg aldrig fortrudt da det er gået mig godt lige siden.

Cenus Sommerlund er født i Hyrup, Bevtoft sogn 1895. Bosat i Vejrup fra 1923 til sin død i 1979 Var medlem af Vejrup Sogneråd 1946 til 1958 og kommunekasserer til 1966